

NEMZETKÖZI KLÍMATÁRGYALÁSOK VARSÓBAN

Faragó Tibor

c. egyetemi tanár
Tibor_Farago@t-online.hu

Az 1992. évi ENSZ Éghajlatváltozási Keret-egyezmény és az 1997. évi Kiotói Jegyzőkönyv végrehajtásával, jövőjével foglalkozó 2013. novemberi nemzetközi eseményre több mint nyolcezer fő regisztrált (kormánydelegációk, nemzetközi szervezetek, nemkormányzati szervezetek, sajtó).¹ Az egyezménynek 195, a jegyzőkönyvnek 192 részese van (utóbbihoz a fejlett országok közül csak az USA nem csatlakozott). A tárgyalások hangulatára jelentősen hatott az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC) nem sokkal azelőtt közreadott új jelentése az éghajlati rendszer eddigi és a további becsült változásáról, lehetséges globális következményeiről, valamint a Fülöp-szigeteki tájfun, amit többen összefüggésbe hoztak az éghajlatváltozás folyamatával. Az alábbiak az ülészak kritikusabb tárgyalási témaköreit mutatják be, kiegészítve a személyes értékeléssel.

*A jegyzőkönyv meghosszabbítása,
egy új megállapodás előkészítése*

A Kiotói Jegyzőkönyv kibocsátás-csökkentési előírásának 2020-ig tartó módosítását 2012

végén fogadták el. Az érintett fejlett és átmeneti gazdaságú (a továbbiakban: fejlettebb) országok átlagosan 18%-os kibocsátás-csökkentést vállaltak 2020-ra 1990-hez képest. E módosítás hatályba lépése elhúzódhat,² de e fejlettebb országoknak nyilatkozniuk kellene 2014-ben, hogy hajlandóak-e megemelni vállalásuk szintjét (az EU esetében például 20%-ról 30%-ra). A fejlődő országok az IPCC új jelentésére is hivatkozva azt az elvárást fogalmazták meg, hogy a fejlettebbeknek 40%-os csökkentést kell végrehajtaniuk történelmi felelősségük okán. E kérdésben nem született egyezség, ráadásul e módosításból már végképp kimarad öt nagykibocsátó fejlett ország (Japán, Kanada, Oroszország, Új-Zéland, USA).

Ezzel párhuzamosan folyik az egyezkedés egy új globális megállapodás – a kiotói mellett talán egy másik, 2015-re véglegesítendő és 2020-ban hatályba lépő jegyzőkönyv – előkészítéséről, amelyben már minden ország tenne valamilyen kibocsátás-szabályozási vállalást. E megállapodás rendelkezne az alkalmazkodási, a finanszírozási és technológiai együttműködésről is. A felek nem tudtak

¹ E nemzetközi tárgyalásokon a magyar szakmai főtárgyaló voltam 1991–2010 között, az egyezmény tudományos-technológiai állandó testületének első választott elnöke (1995–7); a mostani ülészakra egy nemkormányzati szervezet akkreditált (*Friends of the Earth*).

² A hatálybalépéshez a részesek 3/4-ének kell jóváhagynia e módosítást (legalább 144 országnak; a varsói ülészig három ország tette ezt meg).

megállapodni a leendő megállapodás előzetes szerkezetéről sem, és csupán arra kértek fel minden országot, hogy 2015 első negyedévéig közölje, mivel járulna hozzá az új megállapodás keretében az egyezmény célkitűzésének eléréséhez. Éles vita bontakozott ki arról, hogy minden ország számára ez jogi kötelezettséget jelentene, avagy a fejlődőknek csak nemzetközi jogi kötelezettséget nem jelentő intézkedéseket.

Veszteségek és károk

A sérülékenység és az alkalmazkodás ügye különös hangsúlyt kapott a Fülöp-szigeteken bekövetkezett rendkívüli erősségű tájfun nyomán. Ez ráerősített arra az igényre, hogy egy külön mechanizmus jöjjön létre az éghajlatváltozás miatt különösen sérülékeny fejlődő országokat érő veszteségek és károk kompenzálására. A fejlettek nem akartak egy újabb önálló intézményt létrehozni. A fejlődők képviselői arra hivatkoztak, hogy az éghajlatváltozásnak is tulajdonított szélsőséges természeti eseményekhez (tájfun) vagy folyamathoz (tengerszint-emelkedés) nem lehet alkalmazkodni. Az elfogadott kompromisszum szerint mégis a már korábban bevezetett alkalmazkodási keretrendszer alá rendelve létrehozták a veszteségekkel és károkkal foglalkozó intézményt, de azzal, hogy e megoldás értékelése napirenden lesz 2016-ban.

Annak ellenére, hogy tudományos szempontból egyetlen szélsőséges természeti eseményt sem lehet önmagában az éghajlatváltozási folyamat közvetlen hatásának tekinteni, a mostani rendkívüli erősségű és pusztító tájfunnak nagy lélektani hatása volt a tárgyalásokra. A különösen sérülékeny fejlődő országok már nemcsak alkalmazkodási képességeik általános támogatására tartottak igényt, hanem annak vizsgálatára, hogy bizonyos

elháríthatatlan károk az éghajlatváltozásnak tulajdoníthatók-e, és milyen mértékű kártérítés jár ilyen esetben. E fejlődő országokkal való további együttműködés miatt is fontos lépés volt többek között az EU és az USA részéről, hogy e megközelítés és a vonatkozó mechanizmus indokoltságát elfogadták.

Finanszírozás

A fejlődő országok kibocsátás-szabályozási és alkalmazkodási intézkedéseinek támogatásáról már az 1992. évi egyezmény rendelkezett, és a legfejlettebb országok számára meghatározott ilyen kötelezettséget. Azóta létrejött a Globális Környezeti Alap (GEF) által működtetett több pénzügyi-támogatási keret, majd egy külön Zöld Klíma Alapot is létrehoztak. Ezek működése eddig is téma volt, most azonban a legtöbb vita a nevezetes koppenhágai ülészakon (2009) a fejlett országok által megajánlott új támogatási keretről szólt. Eszerint 2013-tól a fejlett országok csoportja a fejlődők intézkedéseit úgy támogatná, hogy az éves összeg 2020-ra elérje a százmilliárd USD-t. A fejlődők konkrét ütemezést kértek, ettől a fejlettek elzárkóztak, s emellett továbbra is tisztázatlan maradt, hogy részükről e támogatás milyen mértékben származna állami forrásokból vagy magáncégektől. A 2015. évi megállapodás vitájában pedig már a 2020 utáni hosszútávú finanszírozás került napirendre, amitől a fejlődők függővé teszik, hogy milyen intézkedéseket vállalnának. Mind a 2020-ig tartó, mind az azutáni finanszírozás ügyében így csak elveket, intézményi működést, módszertant és a további egyeztetések munkaprogramját érintő döntések születtek.

A 2013–2020-as időszakra a finanszírozás különösen megosztja a fejletteket és a fejlődőket. Ez is egy „22-es csapdaja”: (a) a fejlődő

dők adják meg, mit vállalnak, és ha megfelelő, akkor támogatható; (b) a fejlettek megígérték, de nem adják, enélkül pedig a fejlődők nem tudják tervezni a teendőiket. Így e téren sem kerültek közelebb a felek a 2015-ös új globális megállapodáshoz.

Karbonpiac

A Kiotói Jegyzőkönyvben jelentős hangsúlyt kaptak a kibocsátás-szabályozás költséghatékonyságának javítására is hivatkozó eszközök. Ezek által egy fejlett ország – pénzügyi vagy technológiai-beruházási ellentételezéssel – saját magánál számolhatja el teljesítésként egy másik országban elért kibocsátás-csökkentési mennyiséget. Nemcsak ezek folytatása van napirenden, hanem új piaci eszközökre is van javaslat, amelyek feltételeiről ezúttal is megnyitották a vitát. A fejlődő országok egy része kétségbe vonta ezek létjogosultságát, és tiltakozásuk nyomán semmilyen érdemi határozat nem született e témában.

A fejlettebb országok és köztük az EU-tagállamok korábban és most is szorgalmazták a karbonpiaci eszközök alkalmazását, mert ezek nélkül nem látják hatékonyan rávehetőnek az üzleti szféra szereplőit arra, hogy komolyan részt vegyenek e globális probléma megoldásában. Ugyanakkor fontos lenne, ha e nemzetközi eszközöket és ezek negatív mellékhatásait is az eddigieknél önkritikusabban értékelnék.

Történelmi kibocsátások

Már az egyezmény megkötésekor is meghatározó jelentőségű volt, hogy a légkörbe kerülő szén-dioxid-molekulák jelentős része sokáig – több mint egy évszázadig – ott marad. Brazília javasolta, hogy meg kellene határozni az egyes országok történelmi felelősségét, azaz azt, hogy a 19. század közepétől kezdődően

melyik ország mennyi üvegházhatású gázt bocsátott ki, s ennek alapján elvárni, hogy milyen mértékű csökkentést vállaljon. Mindehhez számításba kell venni, hogy az IPCC becsléseiből levezethető: globális összesítésben mennyivel kellene csökkenteni a kibocsátásokat ahhoz, hogy a melegedés ne lépje át a kritikus 2 °C értéket (más értékelések szerint már a 1,5 °C átlépését is el kellene kerülni). Brazília felvetette, hogy a történelmi kibocsátásbecslés témájában forduljanak az IPCC-hez, de nem alakult ki ebben egyetértés.

A részben más formában már korábban is felvetett brazil javaslat kifejezetten racionális, hiszen a veszélyes hatások korlátozása a cél, de kényes kérdés, hogy miképpen becsülhetők meg kellő pontossággal országonként a régmúlt kibocsátásai (a korábbi adatok hiányosságai és az időközben alaposan átalakult országstruktúra miatt).

Civil tiltakozás

Az ülészak utolsó előtti napján a megfigyelőként regisztrált, környezeti és szociális ügyekkel foglalkozó civil szervezetek demonstratív módon kivonultak a konferenciáról. E tiltakozás indoklására a tárgyalások eredménytelenségét, a fejlett országok egy részének halogató álláspontját, a klímapolitikára is hivatkozó transznacionális üzleti érdekcsoportoknak az ülészak során megnyilvánult túlzott szerepét hozták fel. A nemzetközi konferenciák kapcsán már sok mindent megéltem, beleértve a különféle demonstratív akciókat, de olyat még nem láttam, hogy egy nagyszabású, békés, megfontolt érveléssel alátámasztott civil akció közvetlenül összekötötte volna a kormányközi tárgyalások belső világát és a külvilágot. Még ha egy ilyen fellépésnek nincs is közvetlen hatása a nemzetközi egyeztetésekre, de nyilvánvalóvá teheti, hogy a globá-

lis problémák megoldásában minden társadalmi szereplőnek, csoportnak van felelőssége és teendője.

Összefoglaló értékelés

Mind e globális problémakör, mind a nemzetközi egyeztetési rendszer rendkívül sokrétű lett, s egyúttal az országok, országcsoportok, szakmai és nemkormányzati szervezetek érdekismerete, -képviselése is megerősödött. Mindezek miatt egyre nehezebbnek látszik a megfelelő célokról és teendőkről megállapodni. A varsói tárgyalási forduló a konkrétumok szintjén egy jöttányival nem vitt közelebb az új megállapodás előkészítéséhez, annak ellenére sem, hogy a környezeti megfigyelések és a tudományos elemzések a korábbiaknál

nagyobb bizonyossággal jelzik az emberi hatásoknak is betudható globális környezeti állapotváltozást. A klíma ügyének háttérében is a fő probléma az, hogy figyelembe vehető-e a világ gyors átalakulása, a korábbi Észak–Dél felosztottság tartalmának változása, azaz, hogy: mind a fejlettebb, mind a fejlődő országcsoport lényegesen heterogénebb lett, s gyorsan növekszik a feltörekvő gazdaságok politikai, gazdasági súlya, erőforrás-felhasználási és környezet-terhelési részesedése. Annyi előnye azért volt a mostani vitaszakasznak, hogy még világosabban látszanak a felek érdekei, kölcsönös elvárásai.

Kulcsszavak: *globális éghajlatváltozás, nemzetközi tárgyalások*

